

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Handleiding bij de subsidieregeling Topsector energieprojecten
Juni 2014

- ◇ ***Demonstratieprojecten energie-innovatie***
- ◇ ***TKI Biobased Economy***
- ◇ ***TKI EnerGO***
- ◇ ***TKI Gas***
- ◇ ***TKI ISPT***
- ◇ ***TKI Solar Energy***
- ◇ ***TKI Switch2SmartGrids***
- ◇ ***TKI Wind op Zee***
- ◇ ***Programma Systeemintegratie***

TOPSECTOR ENERGIE
Empowering the new economy

Inhoudsopgave

1. Introductie	2
2. De subsidieregeling Topsector energieprojecten	3
3. Voorwaarden en afwijzingsgronden	6
4. Beoordelingscriteria voor uw aanvraag	8
5. Projectkosten, subsidie en overige regelingkenmerken.....	13
5.1 Projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten	13
5.2 Projectkosten voor demonstratieprojecten	14
6. De aanvraagprocedure in zes stappen	17
7. Onderdelen van de subsidieaanvraag	18
8. Als uw project subsidie krijgt toegekend.....	19
Bijlage 1: Doel en programmalijnen per subsidie	20
Bijlage 2: Verklarende woordenlijst	25
Bijlage 3: Meer informatie	28

1. Introductie

De afgelopen jaren is het fundament gelegd voor een nieuw bedrijvenbeleid met speciale aandacht voor negen topsectoren waarin Nederland internationaal sterk en kansrijk is. Energie is een van deze topsectoren. Bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid bouwen hier samen aan een economisch sterk en internationaal concurrerend Nederland. Zij hebben afspraken gemaakt over de doelstellingen en benodigde acties, die zijn vastgelegd in zogeheten innovatiecontracten¹.

Op 6 september 2013 is door ruim veertig organisaties het Energieakkoord voor duurzame groei ondertekend. Het Energieakkoord heeft extra focus aangebracht in de werkzaamheden van de topsector energie. In het Energieakkoord² is de volgende afspraak opgenomen:

"Er komen overheidsmiddelen beschikbaar voor een innovatieprogramma voor demonstratieprojecten die gericht zijn op versnelling van commercialisering vanuit de Topsector Energie ten behoeve van de export. Het budget voor deze nieuwe energie-innovatieregeling loopt op van € 25 miljoen in 2014, 35 miljoen in 2015, 45 miljoen in 2016 tot structureel € 50 miljoen vanaf 2017. Het budget van de EIA-regeling wordt met genoemde bedragen beperkt om hiervoor financiële ruimte vrij te maken."

Deze afspraak is uitgewerkt in de demonstratieregeling energie-innovatie (DEI), die een onderdeel is van de Subsidieregeling topsector energieprojecten.

Topsector Energie

In de EU is afgesproken 80-95% broeikasgasreductie in 2050 te realiseren. Voor de energiesector betekent dit de facto dat deze CO₂-neutraal moet zijn in 2050. Voor de kortere termijn gelden de volgende concrete doelen voor Nederland, zoals vastgelegd in het Energieakkoord:

- Een besparing van het finale energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- 100 petajoule aan energiebesparing in het finale energieverbruik van Nederland per 2020;
- Een toename van het aandeel van hernieuwbare energieopwekking (nu ruim 4 procent) naar 14 procent in 2020;
- Een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023;
- Ten minste 15.000 voltijdsbanen, voor een belangrijk deel in de eerstkomende jaren te creëren.

In het energieakkoord zijn ook doelen voor het beperken van de CO₂-uitstoot vastgelegd en het doel dat Nederland in 2030 een top 10-positie inneemt op de mondiale CleanTech Ranking.

Binnen de Topsector Energie hebben zeven Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) thema's uitgewerkt: bio-energie, wind op zee, smart grids, zonne-energie, energiebesparing in de gebouwde omgeving, gas en energiebesparing industrie. De subsidieregeling Topsector energieprojecten is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met deze TKI's.

Laat uw projectidee eerst toetsen!

U kunt uw aanvraag voor een Topsector energieproject bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) indienen. Maar niet alle aanvragen komen in aanmerking voor subsidie. Het kan daarom verstandig zijn dat u uw projectidee eerst laat bekijken voordat u een aanvraagformulier invult en een projectplan opstelt. U krijgt duidelijke aanbevelingen en kunt dan snel beoordelen of het zinvol is een subsidieaanvraag in te dienen. Neem hiervoor contact op met het TKI of met RVO.nl. Op de website vindt u het projectideeformulier.

¹ Kamerstukken II 2011/12, 32 637, nr. 32

² Zie <http://www.ser.nl/nl/publicaties/overige/2010-2019/2013/energieakkoord-duurzame-groei.aspx>.

2. De subsidieregeling Topsector energieprojecten

De Topsector energieprojecten zijn onderdeel van de Subsidieregeling energie en innovatie (paragraaf 2.4) en omvatten:

- de demonstratieregeling energie-innovatie (voortkomend uit het Energieakkoord);
- meerdere subsidiemogelijkheden voor projecten op de programmaliijnen van de TKI's van de Topsector Energie.

Juridisch gezien staan de subsidiemogelijkheden voor Wind op zee in een andere paragraaf van de Subsidieregeling energie en innovatie. Voor de volledigheid worden die in deze handleiding ook meegenomen als Topsector energieproject.

Het type projecten dat wordt ondersteund, zijn combinaties van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek, experimentele ontwikkeling en demonstratie, en haalbaarheidsstudies. In de tabel op pagina 16 ziet u voor welk type projecten in een regeling subsidie aangevraagd kan worden. Projecten moeten passen binnen de focus voor 2014, zoals die staat beschreven in de bijlages bij de regeling. In bijlage 1 vindt u een korte beschrijving van de doelstellingen van de verschillende tenders.

Een actueel overzicht van de openstellingsperiodes en budgetten vindt u op <http://www.rvo.nl/topsector-energie>.

Nieuw in 2014

De volgende subsidiemogelijkheden zijn nieuw in 2014:

- Demonstratieprojecten energie-innovatie
- Systeemintegratieprojecten
- Energiebesparing industrie: joint industry projects, early adopter-projecten en grootschalige pilotprojecten.
- Wind op Zee: joint industry projects
- EnerGO: compacte conversie en opslag (EnerGO CCO)
- Haalbaarheidsstudies voor Wind op zee
- Het samenvoegen van de subsidiemogelijkheden voor het thema zonne-energie in de toegevoegde subparagraaf PV-projecten.

Voor een overzicht van de kenmerken van de regelingen, zie pagina 16.

Wijzigingen in 2014

Ten opzichte van 2013 zijn de volgende zaken gewijzigd:

Algemeen

- De bijlagen bij de regeling met de beschrijvingen van de programmaliijnen en thema's waarop projecten gezocht worden, zijn aangepast.
- Horizon 2020 is toegevoegd als subsidie die mag cumuleren met een Topsector energiesubsidie, voor zover de steunkaders dat toestaan.
- Iedere publicatie door of met medewerking van de deelnemers in het project of diens medewerkers moet voorzien worden van de vermelding dat het project wordt uitgevoerd met Topsector Energie-subsidie van het Ministerie van Economische Zaken.
- Er is expliciet vermeld dat een samenwerkingsverband een project uitvoert voor gezamenlijke rekening en risico.
- De afwijzingsgrond dat een aanvrager niet reeds een aanvraag ingediend mag hebben onder een andere subparagraaf voor hetzelfde project of een soortgelijk project, komt te vervallen. Dit maakt herindiening van de aanvraag mogelijk als er eerst een aanvraag is ingediend onder een verkeerde of minder goed passende subparagraaf.
- In verband met de afspraken uit het Energieakkoord wordt het jaartal 2020 veranderd in 2023 voor alle regelingen die gefinancierd worden uit de zgn. SDE+ innovatiemiddelen van het Ministerie van Economische Zaken (BBE KEW, Groen Gas, ZEGO en Wind op zee). Dit betekent dat indieners aannemelijk moeten maken dat

hun project uiterlijk in 2023 tot duurzame energieproductie leidt en leidt tot een besparing op de uitgaven aan subsidies in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie (SDE+) die groter is dan de subsidie die aangevraagd wordt.

- De afwijzingsgrond dat een minimaal percentage van de projectkosten gedragen moet worden door ondernemingen, wordt tekstueel aangepast naar "gefinancierd" om aan te geven dat dit niet gaat om wie hoeveel kosten maakt, maar om het percentage van de projectkosten dat privaat gefinancierd wordt versus het percentage dat publiek gefinancierd wordt.
- De sluitingstijd voor het indienen van aanvragen is 12:00 uur geworden.
- De Europese staatssteunregels zijn veranderd, onder andere de definities van onderzoek en ontwikkeling, en de wijze waarop de subsidiabele kosten voor een demonstratieproject worden bepaald. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

BBE Innovatie en BBE KEW-projecten

- Fundamenteel onderzoek komt niet meer in aanmerking voor subsidie.
- Het subsidiepercentage voor industrieel onderzoek wordt verhoogd van 40 naar 50%.

Groen Gas-projecten

- Fundamenteel onderzoek komt niet meer in aanmerking voor subsidie.
- Het subsidiepercentage voor industrieel onderzoek wordt verhoogd van 40 naar 50%.
- De eis dat minimaal 40% van de projectkosten gefinancierd moet worden door ondernemingen, vervalt.
- Aan beoordelingscriterium d. "kwaliteit van het project" wordt toegevoegd dat er ook gekeken wordt naar de mate waarin de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet (impact versus kosten, aandeel privaat en aandeel cash bijdragen aan onderzoeksorganisaties daarin).

Smart grids

- Naast een ondernemer moet het samenwerkingsverband nu ook een onderzoeksorganisatie bevatten.
- De beoordelingscriteria worden anders geformuleerd, maar komen inhoudelijk op hetzelfde neer als voorheen.
- U kunt een pre-aanvraag indienen uiterlijk op 4 augustus. Deze aanvraag, bestaande uit maximaal 2 A4tjes, wordt beoordeeld door een expertcommissie die toetst of:
 1. het project past binnen een van de twee programmalijnen;
 2. de pre-aanvraag voldoet aan de andere criteria die de regeling stelt.U krijgt de kans om uw pre-aanvraag toe te lichten middels een korte pitch voor de Expert Groep van het TKI S2SG. De pitches staan gepland op dinsdag 26 augustus 2014 bij RVO.nl te Utrecht. U krijgt een advies op basis van deze 2 toetsen en kunt na positief advies de volledige aanvraag gaan schrijven en indienen. Het pre-aanvraagformulier vindt u op de website.

Upstream-projecten

- De eis dat minimaal 40% van de projectkosten gefinancierd moet worden door ondernemingen, vervalt.

Wind op zee-projecten

- De twee typen wind op zee-projecten in de tender van 2013 (een fundamenteel en industrieel wind op zee-project en een experimenteel en demonstratie wind op zee-project) worden samengevoegd tot één type wind op zee-project, waarin zowel fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek, experimentele ontwikkeling als demonstratie mogelijk is.
- Maximaal 20% van de subsidiabele projectkosten mag fundamenteel onderzoek zijn.
- De berekening van de subsidiabele kosten van een demonstratieproject wordt in overeenstemming gebracht met de algemene groepsvrijstellingsverordening: exploitatiebaten en -kosten mogen niet verrekend worden.
- In de rangschikkingscriteria wordt criterium d samengevoegd met criterium c.
- De minimale vereiste score per criterium wordt 2,5 punten, de totale vereiste score 12 punten.

- De eis dat de subsidiabele kosten minimaal € 1 miljoen en maximaal € 3 miljoen mogen bedragen, vervalt.
- Er wordt een subsidiebudget per programmalijn beschikbaar gesteld.

ZEGO-projecten

- De mogelijkheid voor onderzoeksorganisaties om 100% subsidie aan te vragen voor niet-economische activiteiten, vervalt. De subsidiepercentages voor onderzoeksorganisaties zijn daarmee gelijk aan die voor andere type deelnemers.
- Het maximale subsidiebedrag per ZEGO-project wordt € 1.000.000.
- Aan beoordelingscriterium d. "kwaliteit van het project" wordt toegevoegd dat er ook gekeken wordt naar de mate waarin de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet (impact versus kosten, aandeel privaat en aandeel cash bijdragen aan onderzoeksorganisaties daarin). Daardoor vervalt het vijfde beoordelingscriterium.
- De weging van de beoordelingscriteria wordt aangepast (zie pagina 8).

3. Voorwaarden en afwijzingsgronden

Voorwaarden

De belangrijkste voorwaarden uit de regeling hebben we voor u op een rij gezet.

- Met uitzondering van de wind op zee-haikbaarheidsstudies en de demonstratieprojecten energie-innovatie kan alleen een samenwerkingsverband een aanvraag indienen. De samenstelling van het samenwerkingsverband kan per regeling verschillen (zie pagina 16). Samenwerken wil zeggen dat de deelnemers voor eigen rekening en risico aan het project deelnemen. Een zeer onevenwichtige samenwerking in termen van financiële of inhoudelijke bijdragen aan het project, kan leiden tot een lagere of onvoldoende score op het rangschikkingscriterium "kwaliteit van het project."
- U kunt het project niet volledig uitbesteden, omdat inhuur van derden niet telt als daadwerkelijke samenwerking voor eigen rekening en risico.
- Projecten mogen niet gestart zijn voordat de subsidieaanvraag is ingediend. We doelen hierbij ook op kosten die nog niet betaald zijn, maar waarvoor wel al verplichtingen zijn aangegaan. Projecten moeten uiterlijk zes maanden na de beschikking beginnen.
- Bij meerdere tenders staat als voorwaarde dat een onderzoeksorganisatie ten minste 10% van de subsidiabele projectkosten draagt. Achtergrond is dat er sprake moet zijn van een relevante inhoudelijke inbreng van onderzoeksorganisaties. Daarom moeten minstens 10% van de subsidiabele projectkosten van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling gemaakt worden door onderzoeksorganisaties. Hoe zij dat vervolgens financieren, is aan hen.
- Heeft uw project al subsidie gehad van een bestuursorgaan of de Europese Commissie? Dan wordt dat bedrag verrekend met de subsidie die u kunt krijgen of met de kosten die in aanmerking komen voor subsidie. Neem contact op met RVO.nl om te horen wat dat voor u betekent.

Afwijzingsgronden

In onderstaande gevallen wordt uw projectvoorstel in ieder geval afgewezen.

Algemeen

- Uw aanvraag komt bij RVO.nl binnen na de sluitingstijd van 12.00 uur.
- Het is niet aannemelijk dat het project binnen de termijn uit de regeling wordt voltooid.
- Het project scoort onvoldoende punten op de beoordelingscriteria.
- Van de projectkosten wordt niet tenminste een vastgesteld percentage (zie pagina 16) gefinancierd door ondernemingen (door *in-kind* deelname en/of een *cash* bijdrage); de kosten van deelnemers die geen subsidie aanvragen, tellen ook mee bij de beoordeling.
- Er is reeds eerder subsidie verstrekt voor een soortgelijk project. Een soortgelijk project is een project dat in doel en activiteiten veel overlap vertoont met het project waarvoor nu subsidie wordt aangevraagd en waarvan de toegevoegde waarde dus gering is.
- Uw aanvraag eindigt in de rangschikking lager dan een soortgelijk project.
- Er bestaat gegronde vrees dat de betrokkenen het project niet kunnen financieren of er is onvoldoende vertrouwen dat de betrokkenen de capaciteiten hebben om het project uit te voeren.
- Er bestaat onvoldoende vertrouwen in de technische of economische haalbaarheid van het project.
- De activiteiten leveren onvoldoende bijdrage aan de doelstelling van de subsidie.

Specifieke afwijzingsgronden voor een aantal regelingen:

BBE KEW-, Groen Gas-, ZEGO-, Wind op zee-projecten en wind op zee joint industry projects

Deze projecten worden afgewezen als de aanvrager niet aannemelijk heeft gemaakt dat het project leidt tot duurzame energie productie in 2023 *en* leidt tot een besparing op de uitgaven aan subsidies in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie, die groter is dan de aangevraagde subsidie voor het project. Dit zal altijd het geval zijn als het projectresultaat een toepassing betreft die niet in aanmerking komt voor SDE+ subsidie. Meer toelichting vindt u in het modelprojectplan. Wij adviseren u die goed te lezen!

DEI

- De subsidie moet minimaal € 125.000 bedragen.
- Minimaal 70% van de subsidiabele kosten moet toe te rekenen zijn aan het demonstratieproject.

Energiebesparing industrie: joint industry projects

- Er is in onvoldoende mate voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding.

Smart grids

- De subsidie moet minimaal € 125.000 bedragen.

Systeemintegratie

- De subsidie moet minimaal € 100.000 bedragen.
- Maximaal 30% van de subsidiabele projectkosten mag toe te rekenen zijn aan fundamenteel onderzoek.

Wind op zee-projecten

- Maximaal 20% van de subsidiabele kosten mag toe te rekenen zijn aan fundamenteel onderzoek.

Early adopter-projecten (energiebesparing industrie) en wind op zee-haalbaarheidsstudies

Early adopter-projecten en wind op zee-haalbaarheidsstudies worden beoordeeld op volgorde van binnenkomst. Als een project aan de vereisten voldoet, kan het subsidie krijgen. Om projecten met een voldoende kwaliteit te subsidiëren, zijn er naast de algemene gronden ook afwijzingsgronden die specifiek voor deze projecten gelden.

Een aanvraag voor een early adopter-project wordt ook afgewezen als:

- a. het project onvoldoende bijdraagt aan de energiebesparing in industriële processen;
- b. er onvoldoende sprake is van een vernieuwende technologie;
- c. het project niet voldoende bijdraagt aan het creëren van economische waarde voor de deelnemers in het samenwerkingsverband en de daarmee samenhangende positieve gevolgen voor de Nederlandse economie;
- d. de kwaliteit van het samenwerkingsverband ontoereikend is om het project uit te voeren;
- e. in onvoldoende mate is voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding;

Een aanvraag voor een wind op zee-haalbaarheidsstudie wordt ook afgewezen als:

- a. de voorgenomen activiteiten waarop de wind op zee-haalbaarheidsstudie betrekking heeft in technische of financiële zin onvoldoende risicovol zijn om de wind op zee-haalbaarheidsstudie te rechtvaardigen;
- b. het projectplan voor de wind op zee-haalbaarheidsstudie onvoldoende inzicht geeft in het economisch perspectief en de uitvoerbaarheid van de voorgenomen activiteiten waarop de wind op zee-haalbaarheidsstudie betrekking heeft.
- c. het voorgenomen onderzoeks- en ontwikkelingsproject niet duidelijk is.

4. Beoordelingscriteria voor uw aanvraag

Met uitzondering van de early adopter-projecten en de wind op zee-haalbaarheidsstudies, worden de projecten gerangschikt na sluiting van de indieningsperiode. Elke tender heeft zijn eigen beoordelingscriteria. Die staan samengevat in onderstaande tabel.

Tenders	Criteria	Weging
BBE-KEW, pilotprojecten industrie	a,b,c,d	Alles even zwaar
Groen Gas (GG)	a,b,c,d,e	Alles even zwaar
PV-technologie	a,b,c,d	15, 30, 30, 25%
ZEGO	a,b,c,d	20, 20, 30, 30%
Upstream Gas	a,b,c,d	Alles even zwaar
Smart Grids	a, b, c, d, f	25, 25, 20, 20, 10%
EnerGO CCO	a, b, c, d, g	Alles even zwaar
Wind op zee	Pagina 12 a,b,c,d	Alles even zwaar
Wind op Zee JIP	Pagina 12 a,b,c,e	Alles even zwaar
Energiebesparing Industrie JIP	a, b, c, d	Alles even zwaar
Systeemintegratie	a, b, c, d	40, 20, 20, 20%
Demonstratieprojecten energie-innovatie	a, b, c, d	15, 50, 15, 20%

Deze beoordelingscriteria zijn de mate waarin:

- het project meer bijdraagt aan verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en maatschappelijk relevanter is, binnen de context van het innovatiecontract van de Topsector Energie;
Voor DEI, Systeemintegratie en JIP energiebesparing industrie is dit criterium iets anders geformuleerd, zie de toelichting hieronder.
- de mogelijke bijdrage van het project aan de Nederlandse economie groter is.
- het project vernieuwender is ten opzichte van de internationale stand van onderzoek of techniek en de Nederlandse kennispositie meer versterkt.
- de kwaliteit van het project beter is, blijkend uit de uitwerking van aanpak en methodiek, de omgang met risico's, de uitvoerbaarheid en de deelnemende partijen.
(optioneel: ... en de mate waarin de beschikbare middelen effectiever en efficiënter worden ingezet.)
- het project meer bijdraagt aan de kostprijsverlaging van een duurzame energietechnologie die in aanmerking komt of zou kunnen komen voor subsidie in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie.
- de aanvrager verhoudingsgewijs minder subsidie vraagt dan op basis van de regeling is toegestaan.
- het project meer kenmerken bevat van de programmatische aanpak zoals beschreven in bijlage

Toelichting op de criteria

a. Verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en maatschappelijke relevantie

Het gaat hier om de bijdrage van het project aan de duurzaamheids- en maatschappelijke doelstellingen van de Topsector Energie, zoals verwoord in het innovatiecontract. Elke TKI binnen de Topsector Energie heeft een eigen innovatiecontract of werkprogramma, met daarin de doelen die het TKI heeft vastgesteld. Het begrip energiehuishouding is breder dan energievoorziening: het gaat hier om de hele keten van bron, via conversie en infrastructuur tot gebruik.

De bijdrage wordt beoordeeld op twee niveaus: de duurzaamheidseffecten op projectniveau voor de projectdeelnemers, en het herhalingspotentieel (binnen 5 jaar na implementatie) in andere projecten binnen of buiten de sector. Projecten kunnen ook andere duurzaamheidseffecten hebben dan energiebesparing en/of vermindering van de

CO₂ uitstoot (onder andere op het aspect 'people' van people, planet, profit). Ook deze effecten worden meegewogen.

Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden.

DEI

Bij DEI-projecten wijkt de formulering van het duurzaamheids criterium enigszins af: een project krijgt meer punten als het meer bijdraagt aan verduurzaming van de energiehuishouding en maatschappelijk relevanter is, binnen de context van de overgang naar een duurzame energievoorziening. DEI-projecten worden gewaardeerd op basis van de bijdrage van het project aan de verduurzaming van de energiehuishouding in en buiten Nederland, in de context van de transitie naar een koolstofarme energiehuishouding. Dit omdat deze paragraaf op meer energie-onderwerpen is gericht dan alleen de specifieke programmalijnen van de TKI's. Verder is de algemene toelichting hierboven van toepassing.

Energiebesparing industrie: joint industry projects

Bij Energiebesparing industrie: joint industry projects wordt gekeken naar verduurzaming in de context van de bijlage bij de regeling (2.4.21) waarin de programmalijnen beschreven worden. Reden is dat projecten zo goed mogelijk moeten aansluiten op de daar beschreven programmalijnen en onderzoeksvragen.

Systeemintegratie

Bij Systeemintegratie is dit criterium vervangen door een beoordeling van de mate waarin het project meer bijdraagt aan de generieke doelstellingen van het programma systeemintegratie en aan de doelstellingen van ten minste één van de programmalijnen van het programma (bijlage 2.4.20 bij de regeling). Dit mede omdat niet altijd een directe bijdrage zal worden geleverd en projecten meer een 'enabling' karakter zouden kunnen hebben.

b. Bijdrage aan de Nederlandse economie

Dit is de weging van het economisch perspectief van het project. Het succes van ondernemingen is daarbij bepalend. Een project scoort hoger op dit criterium naarmate de projectresultaten meer omzet, export en werkgelegenheid in Nederland genereren op het niveau van de deelnemende ondernemingen of, waar relevant, de betreffende sector. Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is hiervoor belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden.

Een project scoort ook hoger op dit criterium naarmate een strategische visie op het implementatietraject a. beter beschreven is, b. er beter inzicht gegeven wordt in de ontwikkeling en marketing van de technologie, nadat het project is afgerond zo mogelijk tot aan introductie op de markt, en c. de slaagkans van de toepassing van de projectresultaten in de markt groter is. Daarbij dient rekening gehouden te worden met niet-technologische aspecten die bij marktintroductie een rol kunnen spelen. In het projectplan dient aangetoond te worden dat ook over deze niet-technologische belemmeringen is nagedacht en dat waar mogelijk en nodig activiteiten in het projectplan zijn opgenomen om deze belemmeringen weg te nemen. Dit zal de kans op een geslaagde innovatie vergroten.

c. Mate van vernieuwing en versterking van de Nederlandse kennispositie

Dit heeft betrekking op de onderzoeks- en innovatieaspecten. Een project heeft een hogere waardering op dit criterium naarmate het innovatiever is en een hogere onderzoekskwaliteit en vernieuwing in zich bergt. Het kan gaan om een nieuwe technologie met betrekking tot producten, processen of diensten, of om wezenlijke vernieuwingen of wezenlijk nieuwe toepassingen van een bestaande technologie. Voor technologisch georiënteerde projecten is de stand van de techniek, internationaal gezien, de maatstaf. Er wordt meer bijgedragen aan dit criterium naarmate er meer sprake is van technologische vernieuwing, gezien in het spectrum van een marginaal technische verbetering tot een technologische doorbraak. Een project in een fundamenteel

onderzoeksgebied is overigens niet per definitie innovatiever dan een ontwikkelingsproject.

Wel geldt dat de technische risico's die aan een project verbonden zijn beheersbaar dienen te zijn. Voor met name demonstratie (onderdelen in) projecten weegt mee hoe de lessen die worden geleerd, worden geborgd en toegepast in vervolgonwikkeling en toepassing binnen en buiten het project.

Voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek en innovatie geldt dat de internationale stand van de wetenschap de maatstaf is. Een project heeft een hogere waardering op dit criterium naarmate het beter voortbouwt op de internationale stand van de wetenschap, bestaande wetenschappelijke inzichten beter integreert en op een vernieuwender wijze verder brengt t.b.v. effectieve toepassing.

De mate waarin de Nederlandse kennispositie wordt versterkt weegt daarbij mee. Dit maakt het mogelijk projecten te waarderen die mogelijk niet direct tot producten of procesverbeteringen leiden maar waaraan wel een grote behoefte bestaat binnen een bepaalde sector of groep van bedrijven.

d. Projectkwaliteit

Een project scoort hoger naarmate de onderzoeksmethode en inhoudelijke aanpak beter is en het projectplan de achtergrond van het probleem, de probleemdefinitie, de doelen, de inhoudelijke aanpak, de per partner uit te voeren activiteiten, de projectfasen inclusief go/no go momenten, de te gebruiken middelen en de resultaten beter beschrijft. Onderdeel daarvan is ook het geven van inzicht in de risico's en risicobeheersing.

Het project scoort ook beter als het consortium alle voor het project nuttige en noodzakelijke partijen bevat (betrokkenheid van de waardeketen), de kwaliteit van de samenwerkingspartners (beschikbaarheid van benodigde kennis) om het beoogde project op het gewenste kwalitatieve niveau uit te voeren hoger is en de inbreng van elke deelnemer helder is.

Energiebesparing industrie: pilotprojecten en joint industry projects (JIPs)

Een toevoeging voor specifiek deze projecten is dat er bij de kwaliteit van het project ook gekeken wordt naar het plan voor de kennisverspreiding. Kennisuitwisseling van projectresultaten naar de sector of via bijvoorbeeld kennisnetwerken zoals het TKI-ISPT (Institute for Sustainable Process Technology), NL GUTS (Netherlands Group of Users of Technology for Separation) of PIN NL (Process Intensification Network) of NWGD (Nederlandse Werkgroep Drogen) is een vereiste, omdat dit een brede verspreiding van de technologie kan bevorderen. Via het betrokken kennisnetwerk wordt aandacht aan het project geschonken door het organiseren van interactieve bijeenkomsten, het stimuleren van netwerkvorming, het opnemen van de resultaten in een kennisdossier. Doel van de kennisverspreiding is vergroting van het herhalingspotentieel via de gebruikers en systeemleveranciers in de procestechnologie-community en samenwerkende kennisnetwerken.

Bij de JIPs is het beschrijven van de manier waarop de deelnemers de in het project opgedane kennis willen verspreiden in een communicatieplan is een vereiste. Hierin dient te worden aangegeven welke communicatie-uitingen worden gedaan en waarom. Hierbij kan worden gedacht aan publicaties, nieuwsbrieven en deelname aan congressen. Daarnaast kan via kennisnetwerken aandacht aan het project geschonken worden door het organiseren van interactieve bijeenkomsten, het stimuleren van netwerkvorming en het opnemen van de resultaten in een kennisdossier. Minimaal moeten de projectresultaten worden gedeeld met de deelnemers in het JIP. Dit alles om een brede verspreiding van de technologie te bevorderen.

Groen Gas, ZEGO, EnerGO CCO, PV en systeemintegratie-projecten

Een toevoeging voor specifiek deze projecten is dat er bij de kwaliteit van het project ook gekeken wordt naar de mate waarin de beschikbare middelen effectiever en efficiënter worden ingezet. Een project scoort hierop beter als de financiële middelen effectiever

worden ingezet op de te bereiken doelen van het project. De financiële middelen betreffen zowel de gevraagde subsidie als de andere middelen waarmee het project gefinancierd wordt. Om te voorkomen dat er onnodig veel projectkosten opgevoerd worden, wordt bij de beoordeling meegewogen welke impact het project kan hebben op verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en op de Nederlandse economie (zie criteria a en b) gerelateerd aan de totale subsidiabele projectkosten die opgevoerd worden. Projecten die meer impact zullen hebben ten opzichte van de totale opgevoerde projectkosten scoren hoger dan projecten die met dezelfde projectkosten minder impact hebben. Tenslotte wordt beoogd de betrokkenheid van private partijen bij wetenschappelijk onderzoek te versterken en onderzoek sterker te richten op de maatschappelijke en economische vragen.

e. Kostprijsverlaging van een SDE+ technologie

Het budget voor deze tenders is afkomstig uit de zgn. SDE+ innovatiemiddelen van het ministerie van Economische Zaken. De inzet daarvan is gebonden aan voorwaarden, die in de afwijzingsgronden van de betreffende subparagraaf verwoord staan: de aanvrager moet aannemelijk maken dat het project leidt tot duurzame energieproductie in 2023 en leidt tot een besparing op de uitgaven aan subsidies in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie, die groter is dan de voor het project aangevraagde subsidie.

Uit de onderbouwing moet blijken op welke specifieke duurzame energietechnologie het project effect heeft. Het project zelf, een bundel van projecten waarvoor subsidie aangevraagd wordt, of spin-off projecten als gevolg van het nu te subsidiëren project, dient te leiden tot daadwerkelijke duurzame energieproductie uiterlijk in 2023. De besparing op de uitgaven aan subsidies in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie moet onderbouwd worden met een berekening.

Het beleid van het ministerie van Economische Zaken gaat er vanuit dat alleen opties met een basisbedrag tot en met 15 cent per kWh resp. 103,53 cent/Nm³ (of equivalent) nodig zijn om de duurzame energiedoelstelling van 16% in 2023 te bereiken, duurdere opties niet.

Een project scoort beter op dit criterium naarmate de procentuele verlaging van de kostprijs van de betreffende duurzame energietechnologie groter is. De basisbedragen van een specifieke duurzame energietechnologie zoals berekend door ECN voor 2014 zijn daarbij de referentie.

f. Minder subsidie aanvragen dan is toegestaan

In de tender Smart Grids worden indieners beloofd die minder subsidie vragen dan op grond van de subsidiabele projectkosten en de regeling is toegestaan. Als partijen bereid zijn meer eigen financiering in te zetten en genoeg hebben aan een lager percentage subsidie zullen zij een hogere score krijgen op dit criterium. Het doel hiervan is de subsidiemiddelen zo effectief mogelijk in te zetten en meer projecten te kunnen honoreren.

g. Programmatische aanpak

Een EnerGO CCO-project krijgt meer punten naarmate het project meer kenmerken bevat van de 'programmatische aanpak' zoals beschreven in bijlage bij de regeling (2.4.22). Reden is dat er met name gezocht wordt naar consortia die zich langdurig committeren aan onderzoek en ontwikkeling op het gebied van compacte conversie en opslag en zich daarbij laten leiden door een *product roadmap* die ze samen hebben opgesteld. Een integrale benadering in tegenstelling tot projecten die zich richten op onderzoek naar en ontwikkeling van een specifieke toepassing. Een Programma kenmerkt zich door een samenhangende aanpak waarin de consortiumleden:

- samenwerken aan de uitvoering van een gemeenschappelijke roadmap en het actueel houden van de roadmap;
- samenwerken aan pre-competitieve en ketengeïntegreerde onderdelen, toegang regelen tot elkaars faciliteiten voor het betreffende programmadeel, informatie delen en activiteiten afstemmen;

- een besluitvormingsproces opnemen in haar aanpak voor inhoudelijke afstemming omtrent het programma / de roadmap en voor eventuele toetreding en uittreding van consortiumleden;
- toezeggingen doen over zowel de financiële bijdrage alsmede de inzet van kennis die onderzoeksorganisaties opdoen in programmagerelateerde activiteiten.

Beoordelingscriteria Wind op zee-projecten

Een wind op zee-project krijgt meer punten naarmate:

- a. het project meer bijdraagt aan de kwantitatieve reductie van de kostprijs van windenergie op zee in 2020;
- b. het project meer bijdraagt aan omzet en werkgelegenheid van de Nederlandse windenergie op zee sector in 2020;
- c. de kwaliteit van het project beter is, blijkend uit de samenstelling van het consortium, deelname van cruciale partijen uit de waardeketen of van het MKB, het publicatieplan en de plannen voor het intellectuele eigendom, de technische of wetenschappelijke onderzoeksmethode, het projectplan en de projectorganisatie;
- d. de projectopzet kosteneffectiever is en voor het project minder subsidie wordt aangevraagd in verhouding tot wat maximaal voor het project mogelijk is.

Voor Wind op zee joint industry projects is criterium d vervangen door de mate waarin:

- e. de projectopzet kosteneffectiever is en het aandeel van de financiering door ondernemingen in de totale projectfinanciering groter is.

Een nadere toelichting hierop vindt u in de handleiding voor wind op zee-projecten op onze website (<http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tender-tki-wind-op-zee>).

5. Projectkosten, subsidie en overige regelingkenmerken

Als projectkosten komen de kosten in aanmerking die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan een project. De projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten worden op een andere wijze bepaald dan de projectkosten voor demonstratieprojecten. In de modelbegroting vindt u daarom aparte tabbladen voor onderzoek & ontwikkeling en voor demonstratie.

Let op! De Europese regels veranderen per 1 juli 2014 en gelden voor alle subsidieaanvragen die vanaf dan een beschikking krijgen, ook als u een subsidieaanvraag ingediend heeft voor 1 juli. Lees dit hoofdstuk daarom goed.

5.1 Projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten

Wat valt er onder fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling?

- Bij **fundamenteel onderzoek (FO)** verricht u experimentele of theoretische activiteiten die voornamelijk worden verricht om nieuwe kennis te verwerven over de fundamentele aspecten van verschijnselen en waarneembare feiten, zonder dat hiermee een directe commerciële toepassing of een direct commercieel gebruik wordt beoogd. Onderzoek door universiteiten en kennisinstellingen is op basis van deze definitie dus niet altijd fundamenteel onderzoek.
- Bij **industrieel onderzoek (IO)** doet u nieuwe kennis en vaardigheden op met het doel een nieuw product, proces of dienst te ontwikkelen, of om bestaande producten, processen of diensten aanmerkelijk te verbeteren. Het omvat de vervaardiging van onderdelen voor complexe systemen en kan ook de bouw omvatten van prototypes in een laboratoriumomgeving en/of in een omgeving met gesimuleerde interfaces voor bestaande systemen, alsmede pilotlijnen, wanneer noodzakelijk is voor het industriële onderzoek en met name voor de validering van generieke technologie;
- **Experimentele ontwikkeling (EO)** staat dicht bij de markt: u verwerft, combineert, geeft vorm en gebruikt bestaande wetenschappelijke, technische, zakelijke en andere relevante kennis en vaardigheden met het doel om een nieuw of verbeterd product, proces of dienst te ontwikkelen. Dit kan ook activiteiten omvatten die gericht zijn op de conceptuele formulering, de planning en documentering van alternatieve producten, procedés of diensten.

Experimentele ontwikkeling kan de bouw van prototypes, demonstraties, pilotontwikkeling, testen en validatie omvatten van nieuwe of verbeterde producten, processen of diensten in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, processen of diensten die niet grotendeels al vast staan. Dit kan de ontwikkeling omvatten van een commercieel bruikbaar prototype of pilot die noodzakelijkerwijs het commerciële eindproduct is en die te duur is om te produceren alleen met het oog op het gebruik voor demonstratie- en validatiedoeleinden.

Wat valt niet meer onder experimentele ontwikkeling?

Routinematige of periodieke wijzigingen van bestaande producten, productielijnen, fabricageprocessen, diensten of andere courante activiteiten zijn niet toegestaan, ook niet als deze wijzigingen verbeteringen zijn.

Wat zijn niet-economische activiteiten van onderzoeksorganisaties?

De term onderzoeksorganisatie verwijst naar de Europese definitie, die breder is dan de definitie van kennisinstelling (zie de woordenlijst achterin deze handleiding). Onderzoeksorganisaties moeten een gescheiden boekhouding bijhouden voor hun

economische en niet-economische activiteiten. In de regeling is het onderscheid relevant in verband met het maximaal toegestane subsidiepercentage en de voorwaarden over de omgang met intellectuele eigendomsrechten en overdracht daarvan aan ondernemingen.

Economische activiteiten betreffen meestal contractresearch. Aangenomen wordt dat normaal gesproken de volgende primaire activiteiten van onderzoeksorganisaties geen economisch karakter hebben:

- het uitvoeren van onafhankelijke O&O, ook in samenwerkingsverband;
- de verspreiding van onderzoeksresultaten.

In de begroting zet u de activiteiten onder de juiste onderzoekscategorie (fundamenteel, industrieel, ontwikkeling).

Als een onderzoeksorganisatie aangeeft dat het in het project om niet-economische activiteiten gaat, zal RVO.nl dit doorgaans ook aannemen in verband met de vele waarborgen die er via andere wegen zijn om economische en niet-economische activiteiten van onderzoeksorganisaties gescheiden te houden.

Indirecte steun aan ondernemingen via de subsidie aan de onderzoeksorganisatie moet voorkomen worden. Daarom vragen we in het model projectplan hoe u omgaat met de intellectuele eigendomsrechten, overdracht daarvan aan ondernemingen en verspreiding van andere onderzoeksresultaten. Als er bij controles, bijvoorbeeld door de Europese Commissie, toch sprake blijkt van indirecte steun aan ondernemingen, zal de subsidie aan de onderzoeksorganisaties opgeteld worden bij de subsidie aan ondernemingen en geldt het maximaal toegestane subsidiepercentage voor ondernemingen. RVO.nl gaat ervanuit dat onderzoeksorganisaties hier zo zorgvuldig mee omgaan, dat ondernemers zich geen zorgen hoeven te maken.

Voor welke kosten kunt u subsidie krijgen bij fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling?

Kosten die bij fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling in aanmerking komen, zijn:

- Loonkosten, waarbij de volgende methodieken worden geaccepteerd:
 1. Integrale kostensystematiek (kijk voor de voorwaarden op www.rvo.nl/subsidiespelregels)
 2. Loonkosten + 50% opslagsystematiek
 3. Vast uurtarief van € 60,00;
- Kosten van aangeschafte machines en apparatuur;
- Kosten van verbruikte materialen en hulpmiddelen;
- Kosten van uitbesteding (kosten derden).

5.2 Projectkosten voor demonstratieprojecten

Bij een **demonstratieproject** gaat het om het aantonen in een realistische gebruiksomgeving van het functioneren van een, voor Nederland, eerste toepassing van een nieuwe of vernieuwende technologie, functie, aanpak of een nieuw of vernieuwend systeem. Het kan ook gaan om een toepassing van een combinatie van nieuwe en bestaande technologie. U kunt dit combineren met een (nieuwe) aanpak van de maatschappelijke, niet-technologische factoren die een rol spelen bij de toepassing van deze nieuwe technologie. Het gaat om projecten met een maatschappelijk, technisch en/of economisch risico.

Het gaat hierbij dus nadrukkelijk om investeringsprojecten, waarbij de aanvrager investeringen doet die energie besparen of die het gebruik van energie uit hernieuwbare energiebronnen betreffen. U kunt geen subsidie aanvragen voor een demonstratieproject als u met de investering geen aantoonbare duurzaamheidsbijdrage realiseert. Productiemachines voor energiebesparende of duurzame energieproducten komen niet in aanmerking voor subsidie.

Voor welke kosten kunt u subsidie krijgen bij demonstratieprojecten?

De berekening van de subsidiabele kosten die behoren bij een demonstratieproject wijkt af van de berekening bij onderzoek en experimentele ontwikkeling. Bij een demonstratieproject krijgt u subsidie over de extra investeringskosten van een investering.

• Energiebesparing

De hoogte van de extra investeringskosten voor energiebesparingsprojecten wordt op de volgende wijze berekend:

1. indien de investering in energiebesparing als een losstaande investering kan worden geïdentificeerd, dan bestaan de subsidiabele kosten uit deze energiebesparende investeringskosten (30% subsidie);
2. in alle andere gevallen, worden de subsidiabele kosten bepaald op grond van het verschil in kosten tussen de (extra) energiebesparende investering en de investering (referentie) die zonder de subsidie zou zijn uitgevoerd (30% subsidie).

• Energie uit hernieuwbare bronnen

Dit betreffen demonstratieprojecten die maatregelen betreffen die het gebruik van hernieuwbare energie bevorderen. Projecten die biobrandstoffen betreffen die onder de bijmengverplichting vallen, komen niet in aanmerking voor subsidie.

De hoogte van de extra investeringskosten voor energie uit hernieuwbare bronnen wordt op de volgende wijze berekend:

1. indien de investering in energie uit hernieuwbare bron als een losstaande investering kan worden geïdentificeerd, dan bestaan de subsidiabele kosten uit deze investeringskosten. Dit kan het geval zijn als een extra component aan een bestaande faciliteit wordt toegevoegd (45% subsidie);
2. als zonder de subsidie gebruik zou zijn gemaakt van een traditioneel systeem met dezelfde capaciteit qua energieopwekking dan worden de subsidiabele kosten bepaald op grond van het verschil in kosten tussen de investeringskosten voor de energie uit hernieuwbare bron en de investering (referentie) die zonder de subsidie zou zijn uitgevoerd (45% subsidie);
3. voor kleine installaties waar geen vergelijkbaar traditioneel systeem (referentie) voor bestaat, zijn de investeringskosten voor de energie uit hernieuwbare bron ook de subsidiabele projectkosten (30% subsidie).

Op de website komen voorbeelden te staan van referentie-investeringen.

Aan derden verschuldigde kosten mogen maximaal 50% bedragen van de som investeringskosten-referentiekosten.

Eigen bijdrage (financiering eigen aandeel in de projectkosten)

In alle projecten is er bij de beoordeling aandacht voor de bijdrage die u zelf moet betalen. Als u uw eigen financiële bijdrage niet op tijd kunt leveren, is de kans groot dat het project mislukt of pas veel later (meer dan ½ jaar) van start kan gaan. Daarom wordt het project afgewezen als er onvoldoende vertrouwen is in de financiële haalbaarheid.

In het projectplan wordt u gevraagd aan te geven hoe u de eigen bijdrage gaat financieren. Dit kan bijvoorbeeld onderbouwd worden met een verklaring van uw bank, een (recent) jaarverslag of een businessplan.

Vergunningen

Voor demonstratieprojecten is het vaak nodig om een vergunning aan te vragen. Begin hier tijdig mee, aangezien uw project moet starten binnen 6 maanden nadat u de subsidiebeschikking heeft gekregen. Geef in het projectplan aan hoever u hiermee bent.

Tabel: de kenmerken per regeling

Projectkenmerk	Upstream Gas	Smart Grids	EnergGO CCO	Wind op Zee JIP	Energiebesparing Industrie JIP	Systeem-integratie	Demonstratieproject Energie-innovatie	PV	ZEGO
Paragraaf SEI	2.4.6	2.4.23	2.4.22	2.4.21	2.4.20	2.4.19	2.4.18	2.4.17	2.4.12
Soort projecten	FO, IO, EO	FO, IO, EO, demo	FO, IO, EO, demo	IO, EO	FO, IO, EO	FO, IO, EO, demo	Demo (minimaal 70% van projectkosten)	FO/IO/EO/Demo	FO/IO/EO/Demo
Penvoerder				Onderzoeksorganisatie					
Minimale samenwerkingseisen ³ (ond.=onderneming)	2 ondernemingen	1 onderneming + 1 onderzoeksorganisatie	1 onderneming + 1 onderzoeksorganisatie	3 ondernemingen en 1 onderzoeksorganisatie	4 ondernemingen en 1 onderzoeksorganisatie ⁴	1 onderneming in samenwerkingsverband	Geen samenwerking verplicht (wel minimaal 1 onderneming)	1 onderneming en 1 onderzoeksorganisatie	
Max. subsidie% (FO), IO, EO	75, 50, 25	80, 50, 25	100, 60, 40	50, 25 ⁵	100, 50, 25 ²	75, 50, 25	50, 25	100, 60, 40	100, 60, 40
Max.subs.% niet-ec. act.onderzoeksorg.			100		100			100	
Max. subsidie% demo ⁶		A, B, C	A,B,C			A, B, C	A, B, C	B,C	A,B,C
Toeslag MKB		10%	10%		20% KB 10% MB	20% KB 10% MB	20% KB 10% MB		
Toeslag EO voor samenwerking ⁷						10%			
Max. subsidie (€/project)		1.000.000	3.100.000	500.000, 1.000.000 of 1.500.000 ⁸		500.000	4.000.000	750.000	1.000.000
Minimale financiering door ondernemingen			40%	50% cash	40%	25%	-	49%	40%
Minimale subsidie		125.000				100.000	125.000		
SDE+ van toepassing ⁹	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Beoordelingscriteria	Zie pagina 8-12								
Beoordeling	Tender: rangschikking van hoog naar laag scorend								
Scoreschaal	1-5	1-10	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-10	1-5
Minimale score (pt)	3 per criterium	5 per criterium (m.u.v. crit. f (p.11))	3 per criterium (m.u.v. crit. g (p.11))	12 totaal, 2,5 per criterium	12 totaal	3 per criterium	3 per criterium	6 per criterium	3 per criterium
Max. looptijd (jaren)	4	4	4	4	4	3	4	5	5
Voorschotten	Automatisch per kwartaal tot 90% van de gevraagde subsidie, de rest volgt bij vaststelling van het project. Afwijkend bij kleine bedragen.								

Projectkenmerk	BBE-innovatie	BBE-KEW	Groen Gas	LNG	STEM	Early adopter	Pilot industrie	Wind op zee	Wind op zee-haalbaarheid	
Paragraaf SEI	2.4.1	2.4.2	2.4.5	2.4.7	2.4.4	2.4.15	2.4.16	3.7	3.7a	
Soort projecten	IO, EO	IO, EO, demo	IO, EO, demo	FO, IO, EO,demo	FO, IO	EO	EO. Demo als optie	FO, IO, EO, demo	Haalbaarheid voor IO of EO	
Penvoerder						MKB-er			MKB-er	
Minimale samenwerkingseisen (ond.=onderneming)	2 ondernemingen				3 deelnemers, wv. 1 onderneming. + 1 kennisinstelling	3 ond., wv, 2 potentiële eindgebruikers	2 ond.	1 ond. + 1 kennisinstelling	Geen samenwerking	
Max. subsidie% (FO), IO, EO	50, 25	50, 25	50,25	75,50,25	30 voor ond. of organisaties met ond. als achterban; 50 voor kennisinstelling	25	25	100,50,25	40	
Max.subs.% niet-ec. act.onderzoeksorg.					80					
Max. subsidie% demo		A, B, C	A, B, C	A			A	B		
Toeslag MKB	10%	10%	10%		Geen. Wel + 20% voor onderzoek i.g.v. hoofdlijn 1	20% KB 10% MB	20% KB 10% MB	10%		
Toeslag EO voor samenwerking	5%	5%	5%			10%	10%			
Max. subsidie (€/project)	500.000	1.000.000		500.000	400.000	75.000	800.000		50.000	
Minimale financiering door ondernemingen	40%	40%			20%		50%			
Minimale subsidie										
SDE+ van toepassing	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	
Beoordelingscriteria	Zie pagina 8-12									
Beoordeling	Tender: rangschikking van hoog naar laag scorend					Volgorde van binnenkomst		Tender: rangschikking van hoog naar laag scorend		Volgorde van binnenkomst
Scoreschaal	1-5	1-5	1-5	1-5	1-10	N.v.t.	1-5	1-5	N.v.t.	
Minimale score (pt)	12 totaal	12 totaal	12 totaal	3 per criterium	5 per criterium		12 totaal	2,5 per crit.; 12 totaal		
Max. looptijd (jaren)	4	4	4	4	2	1,5	4	4	1	
Voorschotten	Automatisch per kwartaal tot 90% van de gevraagde subsidie, de rest volgt bij vaststelling van het project. Afwijkend bij kleine bedragen.									

³ Een buitenlandse deelnemer mag deelnemen, maar kan geen subsidie krijgen. Kosten van buitenlandse partijen die als derden optreden, zijn wel subsidiabel. Een deelnemer neemt deel voor eigen rekening en risico, een als derde optredende partij voert werkzaamheden uit in opdracht en voor rekening van een van de deelnemers.

⁴ Onderzoeksorganisatie kan ook een ondernemer zijn die als hoofdactiviteit heeft het ontwikkelen van kennis en technologie voor derden

⁵ Alleen subsidie voor onderzoeksorganisatie

⁶ Er zijn 3 varianten: A. energiebesparing: 30%, B. hernieuwbare energie: 45%, C. hernieuwbare energie: kleinschalige duurzame energie systemen zonder referentiekosten 30%.

⁷ De toeslag voor samenwerking geldt indien a) geen van de ondernemingen meer dan 70% van de subsidiabele kosten voor rekening moet nemen en tenminste één deelnemer in het samenwerkingsverband een MKB-ondernemer is of ten minste één deelnemer in het samenwerkingsverband in een andere lidstaat van de Europese Unie dan Nederland is gevestigd en niet behoort tot een groep van een in Nederland gevestigde deelnemer, of b) het project samenwerking met een onderzoeksorganisatie betreft, de onderzoeksorganisatie minstens 10% van de subsidiabele projectkosten draagt en de onderzoeksorganisatie het recht heeft de resultaten van het project te publiceren voor zover deze afkomstig zijn van het door die organisatie uitgevoerde onderzoek.

⁸ Afhankelijk van de programmalijn.

⁹ Dit betreft de voorwaarde dat het project moet leiden tot duurzame energieproductie uiterlijk in 2023 en moet leiden tot een besparing op de SDE+ uitgaven die groter is dan de aangevraagde subsidie.

6. De aanvraagprocedure in zes stappen

Stap 1a – Benader RVO.nl met een projectidee

Als u nog niet goed weet of u voor subsidie in aanmerking komt, dan is het verstandig om uw projectidee voor te leggen aan RVO.nl voordat u het aanvraagformulier invult en een projectplan opstelt. U krijgt dan advies van het TKI of van RVO.nl. Het projectideeformulier vindt u op de website.

Stap 1b – Nieuw voor smart grids: Dien uw pre-aanvraag in uiterlijk 4 augustus

U kunt vóór deze tendersluiting op 21 oktober een advies van de expertcommissie krijgen door een pre-aanvraag in te dienen. U mag uw idee kort toelichten op 26 augustus bij RVO.nl in Utrecht. De commissie toetst of de pre-aanvraag past binnen een van de twee programmalijnen en hoe het past binnen de gestelde criteria. Na een positief advies kan een definitief voorstel en aanvraag geschreven worden.

Stap 2 – Dien uw subsidieaanvraag in, op tijd

U kunt een subsidieaanvraag indienen tijdens de openstellingstermijn. U dient uw subsidieaanvraag bij voorkeur in via het eLoket: www.rvo.nl/eloket.

Een overzicht van de openstellingstermijnen met bijbehorende sluitingsdata vindt u op www.rvo.nl/topsector-energie. Zorg dat uw aanvraag uiterlijk voor 12.00 uur op de sluitingsdatum binnen is bij RVO.nl. Dit geldt ook als u de aanvraag per post verstuurt. Wij adviseren u dringend uw aanvraag ruim op tijd in te dienen. Als uw aanvraag te laat binnenkomt, wordt die afgewezen.

Houd er rekening mee dat ook digitale post vertraagd kan aankomen en dat het tijdstip van ontvangst op de servers van RVO.nl bepalend is. U bent zelf verantwoordelijk voor tijdige ontvangst door RVO.nl. Technische problemen zijn geen reden om na tendersluiting alsnog een te laat ingediende aanvraag in behandeling te nemen.

Stap 3 - Is uw aanvraag volledig?

Als uw aanvraag binnenkomt, controleren wij of alle benodigde stukken aangeleverd zijn. U krijgt één mogelijkheid om binnen twee werkdagen ontbrekende gegevens aan te vullen. Als uw aanvraag compleet is, nemen we uw aanvraag in behandeling.

Stap 4 - Toetsing aan de vereisten

Vervolgens toetsen wij of uw aanvraag voldoet aan de formele vereisten van de regeling. Is dit het geval, dan komt uw project in aanmerking voor beoordeling. Is dit niet het geval, dan wordt uw aanvraag afgewezen.

Stap 5 - Beoordeling van de aanvraag

Beoordeling op volgorde van binnenkomst

RVO.nl beoordeelt de early adopter-projecten en de wind op zee-haalbaarheidsstudies op volgorde van binnenkomst. Daarbij geldt de datum dat uw aanvraag compleet is. Als uw project aan de inhoudelijke vereisten voldoet, beoordelen we uw aanvraag positief. U kunt subsidie krijgen tot het beschikbare budget is uitgeput.

Beoordeling door rangschikking op de beoordelingscriteria

De overige projecten worden met behulp van onafhankelijke externe adviseurs beoordeeld aan de hand van de beoordelingscriteria. Alle projecten krijgen hiervoor een score. Projecten die onvoldoende scores, worden afgewezen. Vervolgens kennen we subsidie toe aan projecten in volgorde van de hoogste tot de laagste totaalscore, totdat het budget op is. Het komt regelmatig voor dat we begrotingen bijstellen. Ingrijpende correcties bespreken we met u, voordat we de beschikking versturen.

Stap 6 - Uitsluitel over toekenning of afwijzing

De beoordeling van uw aanvraag neemt na de tendersluiting maximaal dertien weken in beslag. De beoordelingstermijn voor beoordeling op volgorde van binnenkomst is acht weken. Binnen deze termijn laten we u weten of uw aanvraag is toegekend of afgewezen.

7. Onderdelen van de subsidieaanvraag

Een subsidieaanvraag bestaat uit:

- Het aanvraagformulier (voor de penvoerder)
- Bijlage 1: Deelnemersformulier (voor deelnemers in een samenwerkingsverband)
- Bijlage 2: Projectplan
- Bijlage 3: Begroting
- Bijlage 4: Bewijs voor het stimulerend effect van de subsidie (grote bedrijven)
- Bijlage 5: Overige bijlage(n)

Het aanvraagformulier

De penvoerder moet het aanvraagformulier ondertekenen of een persoon die daarvoor gemachtigd is via een apart bijgevoegde machtiging. Alle correspondentie, die op uw subsidieaanvraag volgt, stuurt RVO.nl naar de penvoerder of, indien u dat op het aanvraagformulier heeft ingevuld, naar een intermediair.

Samenwerkingsovereenkomst tussen projectpartners

Als u het project gezamenlijk uitvoert, is het belangrijk dat u goede afspraken maakt. U hoeft bij het indienen van uw aanvraag geen samenwerkingsovereenkomst mee te sturen. Als u die al in concept heeft, ontvangen wij die wel graag. Als u subsidie krijgt, moet u binnen twee maanden na de subsidieverlening een samenwerkingsovereenkomst afgesloten hebben en op verzoek kunnen overleggen aan RVO.nl. Samenwerking is verplicht voor bijna alle regelingen, met uitzondering van de DEI en de haalbaarheidsstudies Wind op Zee.

Deelnemersovereenkomst met het TKI

Het bedrijvenbeleid is geconcentreerd rondom de TKI's: Topconsortia voor Kennis en Innovatie. Hierin werken bedrijven, onderzoeksorganisaties en de overheid samen aan energie-innovatie. Om hun programmerende rol goed te kunnen vervullen, maken de TKI's graag samenwerkingsafspraken met de projecten die subsidie krijgen. Meer informatie daarover vindt u op de websites van de TKI's zelf.

Bijlage 1: Deelnemersformulier (aanmelding en machtiging)

Als er sprake is van een samenwerkingsverband, vult u het deelnemersformulier in. Iedere deelnemer ondertekent dit formulier en machtigt hiermee de penvoerder voor de subsidieaanvraag en verdere correspondentie hierover.

Bijlage 2: Projectplan

Uw subsidieaanvraag beoordelen we inhoudelijk op basis van het projectplan. Hiervoor is een modelprojectplan beschikbaar op www.rvo.nl/topsector-energie (klik door in de tabel).

Bijlage 3: Begroting

Op www.rvo.nl/topsector-energie (klik door in de tabel) is een begrotingsmodel beschikbaar. Vul voor elke deelnemer een werkblad in de begroting in, ook voor deelnemers die geen subsidie vragen of kunnen krijgen in verband met de voorwaarden rondom de financiering van het project. Deelnemers die alleen een cash bijdrage doen, hoeven geen begroting in te vullen. Hun aandeel wordt vermeld in het projectplan.

Bijlage 4: Bewijs voor het stimulerend effect van de subsidie (grote bedrijven)

Grote ondernemingen moeten met documenten aantonen dat de subsidie een stimulerend effect zal hebben. Meer uitleg hierover vindt u op de website.

Bijlage 5: Overige bijlagen

Wij raden u aan om stukken die belangrijk zijn voor het project mee te sturen, zoals:

- samenwerkingsovereenkomst;
- offertes;
- toezeggingen van de bank;
- uitbestedingovereenkomst;
- 'letter of intent' (bij deelname van een buitenlandse deelnemer).

8. Als uw project subsidie krijgt toegekend

Als uw project voor subsidie in aanmerking komt, ontvangt u hiervan schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. Hierin staat hoeveel subsidie u krijgt, welke voorwaarden er mogelijk nog gelden en aan welke bepalingen u moet voldoen.

Het subsidiebedrag krijgt u in delen uitgekeerd. Aanvragers en deelnemers krijgen automatisch een voorschot binnen twee weken na aanvang van de activiteiten. Het voorschot van alle deelnemers wordt uitbetaald aan de penvoerder. Voor haalbaarheidsstudies en deelnemers die minder dan € 125.000,- subsidie aanvragen krijgt u dan 90 procent van de verleende subsidie.

Bij de overige projecten krijgt u 90 procent van het bedrag, waarvoor u in dat kwartaal maximaal in aanmerking komt. Vervolgens krijgt u twee weken na de start van een nieuw kwartaal (14 januari, 14 april, 14 juli, 14 oktober) automatisch een voorschot. Het totaal van de voorschotten bedraagt maximaal negentig procent van de subsidie. De laatste tien procent van het subsidiebedrag wordt na afsluiting en bij vaststelling van het project uitbetaald. Wanneer het project vertraging oploopt (meer dan 3 maanden), heeft u de plicht dit te melden en toestemming te vragen via een wijzigingsverzoek zodat ook de bevoorschotting aangepast kan worden. Indien u langere tijd onterecht voorschot ontvangt, kan RVO.nl u een boete opleggen.

Houd er rekening mee dat u aan een aantal verplichtingen moet voldoen als uw project subsidie krijgt. De belangrijkste zijn:

- U houdt een juiste projectadministratie bij, inclusief een sluitende urenadministratie en in geval van deelname door onderzoeksorganisaties, een administratie hoe er omgegaan is met de intellectuele eigendomsrechten die uit het project voortvloeien;
- U voert het project uit volgens het projectplan en de bepalingen in de beschikking.
- Voor eventuele wijzigingen in de uitvoering van het project vraagt u vooraf schriftelijk toestemming aan RVO.nl;
- U rapporteert na afloop van elk jaar schriftelijk over de voortgang van het project. Het model voor de voortgangsrapportage vindt u op <http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-en-milieu-innovaties/topsector-energie/formulieren>;
- Aan het eind van het project stuurt u ons binnen dertien weken een verzoek om de subsidie vast te stellen en een eindverslag. Voor deelnemers die meer dan € 125.000 subsidie krijgen, verstrekt u ook een controleverklaring.

Publicatie-eis

In 2014 is een publicatie-eis toegevoegd: iedere publicatie (in de context van het gesubsidieerde project) door of met medewerking van de deelnemers in het project of diens medewerkers wordt voorzien van de vermelding dat het project wordt uitgevoerd met Topsector Energie-subsidie van het Ministerie van Economische Zaken.

Wat gebeurt er als uw aanvraag wordt afgewezen?

Als uw subsidieverzoek wordt afgewezen, ontvangt u hiervan ook schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. U kunt telefonisch een nadere toelichting krijgen. Afhankelijk van de reden voor afwijzing, bekijken wij samen met u of er andere financiële ondersteuningsmogelijkheden zijn bij RVO.nl. Houd er hierbij rekening mee dat al gemaakte kosten bij een eventuele tweede indiening niet voor ondersteuning in aanmerking komen.

Bijlage 1: Doel en programmalijnen per subsidie

BBE Innovatie

Doel van deze tender is de ondersteuning van onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten gericht op conversie van biomassa naar vermarktbaar eindproducten via chemisch katalytische- en biotechnologische conversieroutes. Daarbij moet sprake zijn van cascaderend, dan wel hoogwaardiger, gebruik van biomassa en een significante bijdrage aan de doelstellingen van de Topsector Energie. De programmalijnen zijn:

- Chemisch katalytische conversietechnologie
- Biotechnologische conversietechnologie'

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten gericht op de teelt van biomassa;
- projecten gericht op de raffinage van aquatische biomassa;
- projecten die primair zijn gericht op de productie van groen gas en omzetting daarvan in warmte en/of elektriciteit, aangezien deze projecten in aanmerking kunnen komen voor subsidie onder de tenders voor Groen Gas.

BBE KEW (Kostprijsreductie elektriciteit- en warmteproductie; SDE+)

Doel van deze tender is de ondersteuning van onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten en demonstratieprojecten die leiden tot een verlaging van de kostprijs voor de productie van elektriciteit en warmte uit biomassa met een praktijktoepassing vóór 2023. Daarbij moet de nadruk liggen op validatie of een eerste praktijktoepassing van nieuwe technologie. Daarom wordt een substantiële financiële en inhoudelijke bijdrage van bedrijven verwacht.

Projecten moeten passen binnen de programmalijn 'Thermische conversie van biomassa'. Activiteiten moeten gericht zijn op rendementsverbetering, kostprijsreductie en gebruik van laagwaardige biomassa. Daarbij moet ook aandacht worden besteed aan de duurzaamheid van de gebruikte biomassa.

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten gericht op de teelt van biomassa;
- projecten gericht op de raffinage van aquatische biomassa;
- projecten die primair zijn gericht op de productie van groen gas en omzetting daarvan in warmte en/of elektriciteit, aangezien deze projecten in aanmerking kunnen komen voor subsidie onder de subparagraaf Groen Gas;
- projecten op het gebied van biobrandstoffen voor transport;
- projecten die niet vóór 2023 leiden tot duurzame energieproductie en/of niet leiden tot een besparing op de SDE+ uitgaven die groter is dan de aangevraagde subsidie (zie de afwijzingsgronden).

Demonstratie energie-innovatie (Energieakkoord)

De doelstelling deze tender is om in Nederland een 'etalage' van energie-innovaties te creëren waardoor Nederlandse bedrijven gemakkelijker de sprong naar internationaal succes kunnen maken met producten, processen of diensten die zij ontwikkeld hebben. Voor Nederland nieuwe (toepassingen van) apparaten, systemen of technieken, die energie besparen of die het gebruik van hernieuwbare energiebronnen bevorderen, worden door het bedrijfsleven in de praktijk toegepast.

De demonstratieprojecten moeten technologieën bevatten die potentie hebben voor versterking van de Nederlandse economie, wat betreft omzet, werkgelegenheid en export van en door Nederlandse fabrikanten, technische dienstverleners of leveranciers. Op deze wijze dragen de projecten bij aan de economische (groene) groei in Nederland.

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten die biobrandstoffen betreffen die onder de bijmengverplichting vallen;

- projecten die productiemachines voor energiebesparende of duurzame energieproducten betreffen.

Energiebesparing industrie: Early adopter projecten

De doelstelling van de regeling is het ondersteunen van Early Adopter Projecten (EAP's) voor energiebesparende technologieën met MKB-ondernemingen als technologieleveranciers dan wel met een consortium van een onderzoeksorganisatie die als technologie-eigenaar (IP leverancier) optreedt en een MKB-onderneming die deze technologie wil vermarkten.

De projecten vallen binnen de scope van de hieronder genoemde vier programmalijnen van de TKI ISPT gericht op verbetering van de industriële energie efficiency: Omzetting & Scheiding, Utilities en Control, Ontwateren en Drogen en Proces/Systeem analyse en ontwerp.

Energiebesparing industrie: pilotprojecten

Het doel van de pilotprojecten is om in een samenwerkingsverband de brug te vormen tussen onderzoek, ontwikkeling en het uitrollen van een energiebesparende technologie in de industrie. Het TKI-ISPT zoekt voor deze tender grootschalige pilotprojecten van mogelijke kansrijke innovatieve procestechnologie, die kunnen resulteren in een aanzienlijke energiebesparing. Omdat alleen technologieën die breed toepasbaar zijn in aanmerking komen, vanwege het grotere besparingspotentieel, wordt verwacht dat bedrijven deze pilotprojecten in een samenwerkingsverband uitvoeren. De projecten dienen te vallen binnen Technology Readiness Level (TRL) 6: het testen van een representatief prototype in een realistische omgeving. Met name voor industriële procestechnologie brengt de stap van opschaling naar industriële schaal extra ontwikkelingsvragen met zich mee. In de pilotprojecten worden deze aspecten uitgewerkt en in de praktijk getoetst, zodat men na afloop de stap kan zetten naar een full scale demonstratie. In deze regeling worden geen full scale demonstratieprojecten ondersteund.

Deze tender richt zich op de programmalijn Omzetting en Scheiding met hierbinnen specifieke aandacht voor Energy Efficient Bulk Liquid Separation en de programmalijn Utilities en Control.

Energiebesparing industrie: joint industry projects

De doelstelling van deze regeling is het ondersteunen van een samenwerkingsverband voor het uitvoeren van een Joint Industry Program (JIP) -energiebesparing industrieproject gericht op nieuw toegepast R&D onderzoek. De projecten moeten vallen binnen de scope van de volgende programmalijnen, gericht op verbetering van de industriële energie-efficiency:

1. nieuwe generatie scheidingstechnologie als vervanging van energie-intensieve destillatie;
2. intensifiëren van processen en optimaliseren van warmte- en stofoverdracht;
3. energie-efficiënte manier van gasscheiding en gasbehandeling;
4. verwijderen van waardevolle componenten uit waterstromen, en ontwikkelen van alternatieven voor huidige energie-intensieve behandelingsmethoden zoals verdamping;
5. nieuwe generatie warmtegebruik systemen.

EnerGO CCO (Compacte Conversie en Opslag)

Om een energieneutrale gebouwde omgeving mogelijk te maken, is het noodzakelijk dat de energievraag in gebouwen wordt gereduceerd en dat duurzame energiebronnen zo effectief en efficiënt mogelijk worden ingezet.

Om aan de warmte/koude vraag die resteert na verhoging van de energie-efficiëntie zo effectief en duurzaam mogelijk te voldoen, zijn *compacte warmtepompen* een essentieel onderdeel van het toekomstige energiesysteem. Daarnaast is essentieel voor

energieneutraliteit gedurende het hele jaar op gebiedsniveau, het opvangen van het tijdsverschil in de vraag en het aanbod van duurzame energie. Lokale *compacte thermische opslag* van een overschot aan duurzame energie maakt het mogelijk om te voorzien in de thermische vraag op momenten dat de vraag hoger is dan het beschikbare aanbod. Daarbij ontlasten lokale oplossingen voor energieopslag het elektriciteitsnetwerk. Vooral in de bestaande bouw vraagt het behalen van energieneutraliteit om nieuwe technologieën en systeemoplossingen.

Deze tender richt zich specifiek op thermische energie (warmte/koude); en dan met name op oplossingen voor *compacte conversie (warmtepompen) en (compacte) opslag* en inpassing (fysiek & energiesysteem) hiervan in installatiecomponenten, gebouwen en gebied om daarmee energieneutraliteit op gebiedsniveau te realiseren, niet alleen op jaarbasis, maar ook momentaan.

Groen Gas (GG; SDE+)

Het doel van de programmalijnen van Groen Gas is om door innovatieve projecten Groen Gas (of synthegas of biogas) goedkoper te maken en een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidsdoelstelling in 2020. De tender richt zich op de volgende programmalijnen:

1. Vergassing
2. Vergisting
3. Infrastructuur

Groen Gas-toepassingen in de mobiliteit, zoals het wegtransport (bio-CNG en bio-LNG) en varen op bio-LNG, vormen een TKI Groen Gas-programmalijn, maar komen niet in aanmerking voor subsidie.

LNG

Het doel van de programmalijn LNG (Liquefied Natural Gas, vloeibaar aardgas) is het wegnemen van belemmeringen voor de grootschalige introductie voor LNG als brandstof (veiligheid & technologie), het verlagen van de kosten van de LNG-keten en het bevorderen van de maatschappelijke acceptatie van LNG. De onderzoeksthema's voor deze tender zijn:

1. Ketenintegratie en technologische ontwikkeling
2. Geoptimaliseerde emissieprestatie
3. Risicomanagement en veiligheid

Upstream

Het Upstream Gas programma draagt bij aan de Nederlandse ambitie om tot 2030 jaarlijks 30 miljard kubieke meter aardgas te produceren uit kleine velden zoals aangegeven in het EBN beleidsplan. Het programma ondersteunt de ontwikkeling en implementatie van innovatieve exploratie en productie technologieën op het gebied van (on)conventioneel aardgas.

Het programma heeft 3 hoofdlijnen benoemd:

1. Nieuwe velden (exploratie)
2. Volwassen velden (gasproductietechnieken)
3. Moeilijk winbaar gas (onconventioneel gas)

Binnen deze 3 hoofdlijnen zijn specifieke onderwerpen benoemd, zie daarvoor de uitgebreide tekst van de bijlage (2.4.8).

PV technologie

De Nederlandse hightech industrie heeft mondiaal gezien, een toppositie op het gebied van apparaten en processen voor de productie van PV -cellen en -panelen. Ongeveer de helft van alle PV-cellen en -panelen die in de wereld worden geproduceerd bevat Nederlandse technologie. De programmalijn 'PV technologieën' richt zich op de ontwikkeling en demonstratie van technologieën voor (de productie van) innovatieve PV-

cellen en -panelen. Doel is te komen tot een verdere kostprijsreductie en een hoog omzettingsrendement voor een maximale benutting van het beschikbare oppervlak. Dat alles in combinatie met een integrale duurzaamheid door een geschikte materiaalkeuze en ontwerp.

Deze tenders richten zich op de volgende thema's:

- 1.1: Wafergebaseerde kristallijn silicium PV technologieën
- 1.2: Dunne film PV technologieën
- 1.3: Nieuwe, hybride en generiek toepasbare PV technologieën
- 1.4: Applicatieontwikkeling en demonstratie van Nederlandse PV-technologieën

Smart grids

De ambitie van het TKI S2SG is het realiseren van een significant (15%-30%) flexibeler energiesysteem door innovaties in 1) energiemanagementsystemen gericht op energieconsumenten, en 2) informatiediensten en control systems gericht op exploitanten van de energie infrastructuur.

In de programmalijnen gaat het om innoveren en waarde creëren in de keten (waarbij elke stap/ product/dienst in de keten exportmogelijkheden biedt): van toeleveranciers naar leveranciers van systeemflexibiliteitsdiensten naar energieconsumenten (programmalijn 1) en van toeleveranciers naar leveranciers van energie-infrastructuurflexibiliteitsdiensten naar exploitanten van de energie- infrastructuur (programmalijn 2).

STEM

De STEM regeling een TKI-overstijgende regeling, waarin bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen met elkaar werken aan niet-technologische innovatie uitdagingen (maatschappelijk, economisch en/of juridisch) op weg naar een toekomstbestendige duurzame energievoorziening. De twee hoofdlijnen van het programma zijn:

1. TKI doorsnijdende vraagstukken
2. TKI specifieke vraagstukken

Systeemintegratie

De tender voor systeemintegratie beoogt balanceren tussen aanbod van en vraag naar elektriciteit, bijvoorbeeld door te kijken naar het gebruik van gas in de energievoorziening, de verhouding tussen duurzaam en fossiel, opslagvraagstukken, *demand side management* en netbalancing. Bij systeemintegratie staat het slim en optimaal koppelen van verschillende energiedragers centraal teneinde meer flexibiliteit/ruimte te creëren voor duurzame energie. Het is als het ware een optimalisatievraagstuk over het energiesysteem heen dat een belangrijke maatschappelijke waarde heeft. Dit is een noodzakelijke stap gericht op het betrouwbaar en betaalbaar houden van een steeds duurzamer wordende energieuishouding.

De twee onderscheiden hoofdlijnen in het programma zijn:

1. Hybride Energie-infrastructuren en Energieopslag
2. Keteninteracties

Wind op zee-projecten, Wind op zee-haalbaarheidsstudies en Wind op zee joint industry projects (SDE+)

De doelstelling van het TKI Wind op zee is om te komen tot een kostprijsreductie van 40% ten opzichte van 2010 op de productie van windenergie in 2020. De activiteiten waarmee het Nederlandse bedrijfsleven en de kennisinstellingen aan de slag gaan om innovaties, nieuwe technieken en werkmethodes te ontwikkelen, zijn in het InnovatieContract Wind op Zee ondergebracht in een vijftal innovatiethema's, te weten:

1. Ondersteuningsconstructies
2. Optimalisatie van de windcentrale

3. Intern elektrisch netwerk en aansluiting op het hoogspanningsnet
4. Transport, Installatie en Logistiek
5. Beheer en Onderhoud

ZEGO (Zonne-energie in de gebouwde omgeving; SDE+)

Het ZEGO-programma richt zich op de toepassing van fotovoltaïsche (PV) en thermische zonne-energie in de gebouwde omgeving in de breedste zin van het woord (gebouwen en fysieke infrastructuur): zonnestroom en zonnewarmte.

1. Ontwikkeling en validatie van systeemcomponenten en -diensten om de output van zonne-energiesystemen te optimaliseren
2. Ontwikkeling en validatie van multifunctionele bouwdelen waarin opwekking van zonne-energie (stroom en warmte) wordt geïntegreerd met klassieke functies zoals wind- en waterdichtheid, isolatie, etc.
3. Ontwikkeling en validatie van oplossingen voor energetische integratie van zonne-energiesystemen met (slimme) netten en opslagsystemen
4. Demonstratie van esthetische integratie van zonne-energie in infrastructurele objecten
5. Demonstratie van multifunctionele (en waar relevant: esthetische) integratie van zonne-energie in bouwelementen voor daken, gevels, kassen, etc.

Bijlage 2: Verklarende woordenlijst

Deelnemer (mede-aanvrager)

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon neemt deel aan het samenwerkingsverband voor eigen kosten en risico. Geen subsidie wordt verstrekt aan een provincie, gemeente of openbaar lichaam als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Derden (subcontractant)

Derden voeren een deel van het project uit in opdracht en op kosten van de aanvrager of een deelnemer. Met een derde kan een uitbestedingsovereenkomst gesloten worden.

Haalbaarheidsstudie

Het onderzoek en de analyse van het potentieel van een onderzoeks- en ontwikkelingsproject, met als doel de besluitvorming te ondersteunen door objectief en rationeel de sterke en de zwakke punten van een project, de kansen en risico's in kaart te brengen, waarbij ook wordt aangegeven welke middelen nodig zijn om het project te kunnen doorvoeren en wat uiteindelijk de slaagkansen zijn..

Innovatiecontract

Binnen de topsector energie hebben bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid afspraken gemaakt over de doelstellingen en benodigde acties op energie-innovatiegebied om te bouwen aan een economisch sterk en internationaal concurrerend Nederland. Deze afspraken zijn vastgelegd in zogeheten innovatiecontracten die aangeboden zijn aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2011/12, 32 637, nr. 32).

Voor alle tenders geldt dat projecten moeten passen binnen de beschrijving van de programmalijnen van die regeling, te vinden op de website. Het innovatiecontract is te raadplegen als achterliggende contextinformatie. Voor smart grids is dit het innovatiecontract van het TKI Switch2SmartGrids (TKIS2SG) uit 2012 en het addendum van juni 2014 bij het contract.

Intermediair

Op het aanvraagformulier kan de penvoerder een intermediair aanwijzen die de correspondentie over het project voert. Vaak is dit een (subsidie)adviseur. Indien de subsidieadviseur ook het aanvraagformulier ondertekent, dan moet hij daarvoor gemachtigd worden.

Kennisinstelling

1° een onder a, b, c, f, g of h van de [bijlage van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek](#) genoemde instelling voor hoger onderwijs;

(*hierin staan de universiteiten en hogescholen*);

2° een andere dan onder 1° bedoelde geheel of gedeeltelijk door de rijksoverheid gefinancierde onderzoeksorganisatie die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden,

3° een geheel of gedeeltelijk door een andere staat gefinancierde openbare instelling voor hoger onderwijs gelijkwaardig aan een instelling als bedoeld onder 1°, of

4° een geheel of gedeeltelijk door een andere staat gefinancierde onderzoeksinstelling die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden.

Kleine onderneming, middelgrote onderneming, MKB-onderneming

Onder een MKB-onderneming in de zin van de verordeningen 70/2001 en 364/2004 van de Europese Commissie inzake staatssteun voor kleine of middelgrote onderneming wordt verstaan een onderneming die:

- minder dan 250 (klein: 50) werknemers heeft en
- een jaaromzet heeft van niet meer dan € 50 miljoen (klein: € 10 miljoen) óf
- een jaarlijks balanstotaal heeft van niet meer dan € 43 miljoen (klein: € 10 miljoen), en

- niet voor 25 procent of meer van het kapitaal of van de stemrechten in handen is van één of meerdere ondernemingen die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van openbare participatiemaatschappijen, van ondernemingen van risicokapitaal of van institutionele beleggers, indien deze individueel noch gezamenlijk in enig opzicht zeggenschap over de onderneming hebben.

Indien de onderneming onderdeel is van een groep, telt het totaal van de groep. Zie ook http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_nl.htm

Ondernemer

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon (niet zijnde een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld) die een onderneming in stand houdt (niet zijnde een onderneming die bij regeling van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is uitgesloten).

Onderzoeksorganisatie

Dit is de Europese definitie, die breder is dan de definitie van een kennisinstelling: Een entiteit, ongeacht haar rechtsvorm (publiek- of privaatrechtelijke organisatie) of financieringswijze, die zich in hoofdzaak bezighoudt met het onafhankelijk verrichten van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling, of met het breed verspreiden van de resultaten van die activiteiten door middel van onderwijs, publicaties of kennisoverdracht. Wanneer dit soort entiteit ook economische activiteiten uitoefent, moet met betrekking tot de financiering, de kosten en de inkomsten van die economische activiteiten een gescheiden boekhouding worden gevoerd. De ondernemingen die invloed over dit soort entiteit kunnen uitoefenen in hun hoedanigheid van bijvoorbeeld aandeelhouder of lid van de organisatie, mogen geen preferente toegang tot de onderzoekscapaciteit van deze entiteit of tot de door haar verkregen onderzoeksresultaten genieten;

Penvoerder

Eén van de deelnemers in een project dat uitgevoerd wordt door een samenwerkingsverband. De penvoerder dient mede namens de andere deelnemers de aanvraag in verzorgt de correspondentie en de rapportage. De penvoerder zorgt ook voor de verdeling van de subsidie over de deelnemers.

Projectkosten

Kosten die een subsidieontvanger na de indiening van de aanvraag heeft gemaakt en betaald en die noodzakelijk zijn en rechtstreeks aan de uitvoering van het samenwerkingsproject zijn toe te rekenen.

Referentiekosten

Kosten voor een investering ten behoeve van een in Nederland gangbaar systeem, apparaat of techniek die in technisch opzicht vergelijkbaar is met een in Nederland uit te voeren project maar waarmee niet hetzelfde niveau van milieubescherming kan worden bereikt als met het uit te voeren project, terwijl, in geval van een uit te voeren project voor hernieuwbare energie, de capaciteit voor de opwekking van energie van dat project ten minste overeenkomt met die van de eerstbedoelde investering.

Samenwerkingsovereenkomst

In een samenwerkingsovereenkomst zijn rechten, plichten en aansprakelijkheden van alle betrokkenen vastgelegd. RVO.nl adviseert u dringend om zo'n overeenkomst tijdig af te sluiten. Bij de verlening van een projectaanvraag letten we er namelijk op dat de in het projectplan omschreven activiteiten ook daadwerkelijk uitgevoerd worden door de genoemde partij. Mochten er problemen bij de samenwerking ontstaan, dan is het handig om op de gemaakte afspraken te kunnen terugvallen.

Wij adviseren om de volgende punten in deze overeenkomst op te nemen:

- De deelnemers in het samenwerkingsverband;

- De doelstelling van de samenwerking;
- De manier waarop u samenwerkt;
- De duur van de samenwerking;
- De onderlinge verdeling van kosten en risico's;
- De onderlinge verdeling van de subsidie;
- De onderlinge verdeling van de intellectuele eigendomsrechten. Dit is verplicht als een van overheidswege gefinancierde onderzoeksorganisatie deel uitmaakt van het samenwerkingsverband.

Samenwerkingsverband

Een verband dat bestaat uit ten minste twee (in geval van STEM: drie) niet in een groep verbonden natuurlijke personen of rechtspersonen, dat geen rechtspersoonlijkheid bezit. In een samenwerkingsverband kunnen, naast bijvoorbeeld een ondernemer, kennisinstituten deelnemen. Deze fungeren in dat geval als volwaardige partners in een samenwerkingsverband. Een samenwerkingsverband is verplicht bij deze regeling. Een derde (subcontractant) telt niet mee als deelnemer in een samenwerkingsverband. Partijen die cash meefinancieren wel, mits het geen contractonderzoek betreft.

Uitbesteding

Een relatie tussen de aanvrager, die een project voor eigen rekening en risico uitvoert, en een derde aan wie de aanvrager een deel van de activiteiten van dat project uitbesteedt. De aanvrager dient zelf werkzaamheden in het (samenwerkings)project uit te voeren. De aanvrager mag dan overigens niet met de derde in een groep, commanditaire vennootschap, vennootschap onder firma of een maatschap zijn verbonden. De uitbestedingsrelatie moet zijn vastgelegd in een overeenkomst tot uitbesteding.

Uitbestedingsovereenkomst

Bij uitbesteding van essentiële onderdelen van het project aan derden moet u een overeenkomst tot uitbesteding sluiten als u subsidie krijgt toegekend. Essentiële uitbestedingen zijn uitbestedingen die een belangrijke bijdrage leveren aan het slagen van het project. Ook uitbestedingen met een grote omvang (meer dan 10 procent) ten opzichte van het totale project vallen hieronder. Niet essentiële uitbestedingen worden bij de beoordeling van de samenwerking buiten beschouwing gelaten.

Bijlage 3: Meer informatie

Meer informatie over de Topsector Energie vindt u op de volgende websites:

www.topsectorenergie.nl

www.rvo.nl/topsector-energie

www.rvo.nl/topsector-energie/tenders (voor het overzicht van subsidiemogelijkheden)

Meer informatie over de TKI's die actief zijn binnen de Topsector Energie vindt u op:

www.tki-bbe.nl

www.tki-energo.nl

www.tki-gas.nl

www.ispt.eu

www.tkisolarenergy.nl

www.tki-switch2smartgrids.nl

www.tki-windopzee.nl

Direct naar de subsidiemogelijkheden voor een specifieke thema? Ga naar:

www.rvo.nl/dei

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tenders-tki-biobased-economy-bbe

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tenders-tki-energiebesparing-gebouwde-omgeving-energo

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tenders-tki-gas

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tenders-tki-ispt

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tenders-tki-solar-energy

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tender-tki-switch2smartgrids

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tender-tki-wind-op-zee

www.rvo.nl/systeemintegratie

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tender-samenwerken-topsector-energie-en-maatschappij-stem

Hoewel deze publicatie met de grootste zorg is samengesteld, kan RVO.nl geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten. De teksten zoals gepubliceerd in het Staatsblad en de Staatscourant zijn leidend.